

Akademik Fuad Əliyev və Gəncə

Həyatda heç bir insan anadan dahi doğulmur və yaxud kimse onu dahi etmir. Bu, birinci növbədə insanın öz üzərində çalışmasından, zəhmətkeşliyindən və elmləri öyrənmək üçün etdiyi mücadilədən, ən əsası isə yetişdiyi mühitin sağlamlığından asılıdır. Bu iki amilin müstərkiliyində yetişən insanın gələcəkdə dahi Nizamının dediyi kimi həm xalqın işinə yarayır, həm də onun əməlidən dünya zər-xara geyinir.

Tarixin bütün dövrlərində qədim Gəncə torpağı Azərbaycan xalqına bir çox görkəmli insanlar bəxş edib. Bəlkə, bu gün hələ dünyaya gəlməyən, yaxud ətrafımızda yetişən neçə-neçə uşaqlar, yeniyetmələr, gənclər gələcəkdə doğma Gəncəmizdən dünyamıza günəş kimi doğacaqdır. Bir el məsəlində deyildiyi kimi "Su gələn arxa bir də gələr" fikrini əsas götürsək, deyə bilərik ki, dahi Nizami yurdu bundan sonra da Azərbaycan xalqına onun həyatında önəmli yer tutan hələ çox şəxsiyyətlər yetişəcək.

Bələ insanlardan biri də Azərbaycanın qədim mədəniyyət beşiyi, dahi Nizami Gəncəvinin Vətənidə XX əsrdə dünyaya gələn Azərbaycanın görkəmli elm xadimi, xalqımıza üç akademik vermiş Əliyevlər nəslindən olan Fuad Əliyevdir.

Akademik Fuad Əliyev zəngin və mənalı ömür yolu keçib. O, 1950-ci il fevralın 1-də Gəncə şəhərində anadan olub, 1972-ci ildə Azərbaycan Dövlət Universitetinin (indiki Bakı Dövlət Universiteti) Kimya fakültəsini bitirib, 1974-cü ildən Azərbaycan SSR EA-nın Aşqarlar Kimyası İnstitutunda laborant, mühəndis vəzifələrində çalışıb.

F.Əliyev 1981-ci ildə "Qeyri-simmetrik disulfidların sintezi və sürtgü yağlarından aşqar kimi istifadəsi" mövzusunda namizədlik, 1992-ci ildə "Qeyri-simmetrik disulfidların, karbon turşularının tiomidlerini və ditiokarbon turşularının efirlərinin sintezi və sürtgü yağlarında aşqar kimi istifadəsi" mövzusunda doktorluq dissertasiyalarını müdafiə edib. 2007-ci ildə AMEA-nın müxbir, 2014-cü ildə isə haqqı üz-vü seçilib. O, AMEA Rəyasət Heyətinin üzvüdür.

1981-ci ildə Azərbaycan SSR EA Rəyasət Heyətinin qərarı ilə akademiyanın Aşqarlar Kimyası İnstitutunun elmi işlər üzrə direktor müavini vəzifəsinə təyin olunan Fuad Əliyev elmi və elmi-təşkilati fəaliyyətini Gəncədə yeni yaradılan Elm Mərkəzinin rəhbəri kimi davam etdirib. Gərgin elmi axtarışlarla yanaşı, elmi təşkilatçılıq işi əlində gətirən geniş imkanlar açıb, çünki o qədim elm mədəniyyəti ocağı olan dogma torpağını qayıtmışdır. Az bir vaxtda yeni yaranan mərkəzdə kimyanın müxtəlif sahələrini əhatə edən üç laboratoriya fəaliyyətə başlamış və bölgənin müxtəlif problemlərinin həlli ilə məşğul olmuşlar.

Elmi Mərkəzdə aparılan elmi-tədqiqat işlərinin bölgəni əhatə etdiyi nəzərə alınaraq, sonradan bu elm ocağını Regional Elm Mərkəz statusu verilib. Ölkə başçısının 19 dekabr 2012-ci il tarixli sərəncamı ilə Gəncə Regional Elm Mərkəzinin əsasında AMEA Gəncə Bölməsi və onun nəzdində yeddi elmi-tədqiqat institutu fəaliyyətə başlayıb. Elmi tədqiqat institutlarının yarınması məqsəd Qərbi regionun sosial-iqtisadi inkişafı məqsədilə uzun illər ərzində bu ərazidə toplanıb qalmış mədəni və sənaye tullantılarının təkrar emalı texnologiyalarının tədqiq olunması, gözəl coğrafi mühitə malik olan bölgənin flora və faunasının öyrənilməsi, dünyada yeganə olan Naftalan neftini və tullantılarının zərərverici maddələrdən təmizlənməsi texnologiyalarını öyrənilməsi olmuşdur. Hazırda bölmədə Gəncənin tarixinə, ədəbiyyat və mədəniyyətinə, dahi Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin həyat və yaradıcılığını araşdırılmasına, qədim sənət və şifahi xalq ədəbiyyatına, o cümlədən folklor yaradıcılığına dair mühüm araşdırmalar aparılır.

Akademik Fuad Əliyevin bilavasitə çalışdığı sahə yeni kükürd-üzvi birləşmələrinin sintezi və onlardan aşqarlar kimi istifadə etməklə müxtəlif xassələrə malik sürtgü yağlarının alınmasında istifadə olunmasıdır. Müxtəlif quruluşla malik birləşmələrin sintez olunmasında məqsəd onların qurulmasında və tərkibində olan funksional qrupların, heteroatomların yeni alınmış maddələrin xassələrinə təsirinin, bunların isə öz növbəsində sürtkü yağlarının keyfiyyətinə təsir göstərə biləcəyi xassələrinin öyrənilməsidir.

Sintez edilmiş birləşmələrin tərkibində müxtəlif funksional qruplarla, heteroatomlarla yanaşı, kükürd atomunun da iştirak etməsi bu birləşmələrin bir çox dərman preparatlarının tərkibinə daxil olmasına səbəb olub. Bununla da sintez edilmiş maddələrin bir çoxunun antmikrob xassəyə malik olması müəyyən edilmiş, aqar, kosmetologiya sahələrində tətbiq olunmuşdur.

Kımyaçı alim 200 elmi əsər, 17 ixtira və 10 monoqrafiyanın müəllifidir. Onun apardığı elmi tədqiqatların əsas istiqaməti yeni kükürd-üzvi birləşmələrinin sintezi və onlardan aşqarlar kimi istifadə etməklə müxtəlif xassələrə malik sürtkü yağlarının alınmasına həsr olunub. F.Əliyev ilk dəfə qeyri-simmetrik disulfidların sintezi üsullarını tətbiq edib və yüzdan artıq yeni birləşmələr əldə edib. Onların əsasında yüksək keyfiyyətli sürtkü yağları sintez olunaraq ölkəmizdə və xaricdə sınaqdan keçirilib, müsbat nəticələr alınıb. Fuad Əliyevin elmi rəhbərliyi ilə 1 nəfər elmlər doktoru, 8 nəfər fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almışdır.

Görkəmli akademik gərgin elmi axtarışlar və elmi təşkilati işlərlə yanaşı, Gəncənin ictimai-siyasi və mədəni həyatında da yaxından iştirak edir. O, uzun müddət YAP Gəncə Şəhər Təşkilatının sədr müavini işləmiş, Gəncə Ziyalılar Cəmiyyətinin sədri və Respublika Ağsaqqallar Şurasının rəyasət heyətinin üzvüdür.

Fuad Əliyevin elmi və elmi-təşkilati fəaliyyəti daim yüksək qiymətləndirilib. Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyevin müvafiq sərəncamları ilə 2005-ci ildə "Tərəqqi" medalına, 2006-cı ildə "Əməkdar elm xadimi" fəxri adına, 2017-ci ildə "3-cü dərəcəli Vətəna xidmətə görə" ordeninə, 2020-ci ildə "Şöhrət" ordeninə, 2023-cü ildə isə Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri Heydər Əliyevin 100 illik yubileyinə həsr edilmiş "Heydər Əliyevin 100 illiyi (1923-2023)" Azərbaycan Respublikasının yubiley medalına layiq görülmüşdür. O, dəfələrlə Gəncə şəhər İcra Hakimiyyətinin və AMEA Rəyasət Heyətinin Fəxri fərmanları ilə təltif olunmuşdur.

Bütün ömrünü Azərbaycanın milli-mənavi dəyərlərinin təbliğinə həsr edən akademik Fuad Əliyev Ulu öndər Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi Azərbaycanlıq ideologiyasını hər zaman uca tutub, milli-mənavi dəyərlərimizə sadıqlığı ilə yanaşı, xalqı və dövlətini ürəkdən sevmə şəxsiyyətlərindəndir.

Akademik Fuad Əliyev bu gün də Ulu Öndər Heydər Əliyevin davamçısı, cənab, Müzəffər Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi altında heyat-

ta keçirilən dövlət quruculuğu siyasətinə sanballı töhfələr verir. Fuad müəllim çox sadə, təmkinli, təvəzökar bir insan olmaqla yanaşı həm də dərin məntiqi, möhkəm əqidəli, daim həyata nikbin baxan bir ziyalıdır. Ömrünün müdriklik çağında o, dogma şəhərində yeni elm istiqamətlərin yaradılmasına, elm kadrların hazırlanmasına daima diqqət göstərir. Yazıb-yaratmaqdan, elmi tədqiqat işləri ilə məşğul olmaqdan, öz bilik və təcrübəsini gənc nəsəyə ötürməkdən nainki yorulmur, hətta bundan mənavi zövq alır. Fuad müəllim insanlara yaxşılıq etməyi özünün həyat əməlinə çevirib.

Autobiografik məlumatlardan da göründüyü kimi Fuad müəllim ixtisasca kımyaçı olaraq bu elmin ən dərin qatlarını həm nəzəri, həm də praktik cəhətdən araşdıraraq mühüm elmi nailiyyətlər əldə etmişdir. Eyni zamanda biz Fuad müəllimi humanitar təkəkkürlü kımyaçı alim kimi də xarakterizə edə bilərik ki, bu da onun Gəncəmizin ictimai-siyasi və ədəbi həyatında oynadığı əvəzsiz xidmətlərlə bağlıdır. Mərhum dostu Akif Ələkbərovun dediyi kimi Fuad müəllimin həyatı, canı özündən artıq sevdiyi Gəncədir və Nizami Gəncəvidir.

Azərbaycan tarixində, ədəbiyyatında mədəniyyətində, incəsənətində Gəncə mövzusunda söhbət düşəndə Fuad müəllimin söylədiyi bir tezis yaddaşlarda qalmaqdadır. "Nəinki Azərbaycan tarixində,ədəbiyyatında mədəniyyətində, incəsənətində Gəncə mövzusu, ümumən, Gəncənin Azərbaycan tarixindəki rolundan da bəhs edib elmi araşdırmalar aparmaq lazımdır" fikri bu insanın Gəncə sevgisinin bariz təzahürlərindəndir.

Yeri gəlmişkən, Fuad müəllimin Gəncəyə və gəncəliyə olan sevgisindən bəhs edərkən yaxın dostu, Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin mərhum, sabiq rektoru Mirdamət Sadıqovun söylədiyi fikirləri də qeyd etmək istəyirəm. Alim xatirələrində qeyd edirdi: "Mən Fuad müəllim deyəndə Gəncəni və Gəncə ziyalıları başa düşürəm. Onun əsas fikri Gəncənin inkişaf etməsidir. Fuad müəllim hər şeyini Gəncəyə qurban verməyə hazır olan şəxsdir. Gəncə və Gəncəliyə onun həyatıdır".

Akademik Fuad Əliyev 2019-cu ildə yerli mətbuat orqanlarının birinə verdiyi müsahibəsində yazır: "Gəncə şəhəri tarixən qocaman Şərqin elm və mədəniyyət mərkəzlərindən biri olmuşdur. Hələ X əsrdən başlayaraq burada görkəmli tarixi şəxsiyyətlər, müfəkkirlər, dövlət xadimləri fəaliyyət göstərmişlər ki, bunlara da ancaq o vaxt nail olmaq mümkündür ki, görkəmli müəllimlər, zəngin kitabxanalar və mədrəsələr mövcud olsun. "Nüzhetül-Məcalis" monoqrafiyasına nəzər saldıqda X-XIII əsrlərdə Gəncədə yaşamış və müxtəlif səpkidə yaradıcılığı ilə fərqlənmiş otuzdan artıq görkəmli poeziya ustasının əsərləri verilmişdir".

Alim, ziyalı kimi xüsusiyyətləri ilə yanaşı, Fuad müəllim həm də hər zaman sadə xalqın içində olur, cəmiyyətin hər təbəqəsindən olan insanlarla daim ünsiyyət qurur, onların xeyr və şərinə yaxından iştirak edir. AMEA-nın Gəncə Bölməsinin sədri olmaqla yanaşı, dövlətimizin ona həvalə etdiyi hər bir vəzifəni, tapşırığı layiqətlə yerinə yetirir.

Əlbəttə ki, sadələdiyimiz bu keyfiyyətlər akademik Fuad Əliyevin Azərbaycan xalqına, Azərbaycan dövlətinə və dövlətçiliyinə olan sevgisindən, sədaqətindən irəli gəlir.

Bütün fəaliyyətinin fəvqündə kımya elmləri doktoru, Əməkdar Elm xadim, akademik Fuad Əliyevi 75 illik yubileyi münasibətilə təbrik edir, möhkəm can sağlığı, elmi fəaliyyətində uğurlar arzulayıq!

Əlimuxtar MUXTAROV
AMEA Gəncə Bölməsi
Nizami Gəncəvi Mərkəzinin
direktoru, filologiya üzrə
fəlsəfə doktoru